

GLOBALLASHUV JARAYONLARIDA MILLAT VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH
MASALALARI

Kenjayeva Sevinch Shamsiddin qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti Tarix fakulteti Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada globallashuv tushunchasiga hamda bugungi globallashuv sharoitida millat va milliy o'zlikni anglash tushunchalarining mohiyati nimalarda namoyon bo'layotgani xususida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *globallashuv, millat, milliy o'zlikni anglash*

Globallashuv – bu butun jahon iqtisodiy siyosiy, madaniy integratsiya va unifikatsiyalashuv (bir-birga yaqinlashuv) jarayonidir. O'tgan asrning oxirlarida paydo bo'lgan "globallashuv" atamasi jahon mamlakatlari iqtisodiy va moliyaviy hayotining yalpi umumlashib borayotganini ifoda etar edi. Bugungi kunga kelib esa u keng qamrovli tushunchaga aylandi. U davlatlar va xalqlar hayotining barcha sohalarida yalpi umumlashuv jarayonini anglatmoqda. Garchand globallashuv jarayoni birdaniga paydo bo'lib qolmagan, balki inson yaralgan paytdan boshlab sodda va tabiiy shaklda davom etib kelgan bo'lsada, hozirgi vaktida insonning o'z manfaatlarini yo'lida tabiiy rivojlanish jarayoniga zo'ravonlarcha aralashuvi natijasida shiddatli ravishda tezlashib ketdi.

Bugun biz millatning bo'yi bastiga va unga nisbatan fikrlarni ilgari surishdan oldin sobiq sovet davrida e'lon qilingan ilmiy adabiyotlarda mavjud bo'lgan ayrim ijobiy fikrlarni inobatga olmay turib, globallashuv sharoitida milliy rivojlanish borasida yuzaga kelayotgan muammolar, millatlararo munosabatlarda yuzaga kelgan yangi tendensiyalarni anglashga urinishlarimiz samara bermaydi. Sababi har qanday yangi g'oyalar ham qanday bo'lmasin mavjudlarini tahlil qilishni va o'rganishni taqozo etadi. Zero, ular masalaga yangi qarashlar uchun solishtirishlar imkonini beradi.

Yuqoridagi fikrdan kelib chiqiladigan bo'lsa, eng avvalo millat tushunchasining paydo bo'lishi va u to'g'risidagi munozaralarni tahlil qilish lozim bo'ladi. «Millat» tushunchasi ustidagi bahs-munozaralar sobiq sovet adabiyotlarida 1966-yillarda boshlangan edi. Millat — uzoq davom etgan ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va etnomadaniy jarayonda, siyosiy va ijtimoiy maqsadlari bir biriga zid kelmaydigan, aniq hududiy doirada, til va o'zlikni anglash birligi asosida shakllangan xalq etnik tarixining eng yuksak cho'qqisi, o'ziga xos madaniyat, ong va mentalitet zaminida tarkib topgan ijtimoiy birlik shakli. Millat kishilarning jips tarixiy birligi, umumiy iqtisodiy turmush, til, hudud birligi, madaniyat, ong, ruhiyat uygunligi va mushtarakligi demakdir.

O'ylaymanki, millat tushunchasi haqida so'z yuritar ekanmiz, milliy o'zlikni anglash tushunchasini ham e'tibordan chetda qoldira olmaymiz. Milliy o'zlikni anglash murakkab jarayon hisoblanadi. U millat mustaqil «men»ligining asosiy omillaridan biri

bo'lganligi uchun uni o'rganish, takomillashuv jarayonini tahlil qilib borishga ehtiyoj o'sib boraveradi.

Endi esa globallashuvning avj olishi sharoitida milliy o'zlikni anglashni rivojlantirish zaruriyati kuchayib borishining sabablari hamda unga ta'sir o'tkazadigan ijobiy va salbiy omillar haqida o'z fikr-mulohazalarimizni bildirishga qarakat qilamiz. Avvalo, shuni alohida ta'kidlashimiz lozimki, mustaqilligimizni qo'lga kiritganimizdan keyingi o'tgan davr mobaynida bir qator faylasuf, tarixchi, adabiyotchi olimlar o'zbek xalqining shakllanish jarayoni va tarixiga oid bir qator asarlar e'lon qildilar. Ammo «milliy o'zlikni anglash» tushunchasi, uning mazmun-mohiyatini ochib beradigan maxsus fundamental falsafiy asarlar bugungi kungacha yaratilgani yo'q. Globallashuvning milliy ma'naviyatimizni ichidan va tashqarisidan yemirish jarayoni kuchayayotgan bugungi kunda ana shunday fundamental asarlarga ehtiyoj yaqqol sezilmoqda.

Milliy o'zlikni anglash shunday omilki, uni yuksak taraqqiyot darajasiga ko'tarish yo'li bilangina millatni har qanday zararli ta'sirlardan himoya qilish mumkin. Chunki u millatdagi manfaat, iftixor, g'urur, sha'n, or-nomus, e'tiqod va mas'uliyat kabi qadriyatlarni abadiylashtiruvchi yuksak darajadagi ma'naviy qadriyat hisoblanadi. Milliy o'zlikni anglashning qaror topishi ijtimoiy taraqqiyotning muhim omili hisoblanishi bilan birga u jamiyatning yangilanib borishiga va millat ehtiyojlarining kuchayib borishini ta'minlaydi. Ayni bir vaqtda u jamiyatdagi og'riq joylarni yuzaga chiqishga olib kelishida ham ustuvor omilga aylanishi mumkin. Ana shu xulosalarga asoslanib milliy o'zlikni anglashga quyidagicha tasnif berish mumkin: har bir millat (elat) ning o'zini real mansubligi, manfaatlar hamda ehtiyojlar umumiyligini tushunib yetishi milliy o'z-o'zini anglash deyiladi.

Milliy o'zlikni anglash real moddiy kuch sifatida millat sha'ni, qadr-qimmat, obro'-e'tibori, or-nomusi poymol etilganda yoki millatning moddiy ma'naviy manfaatlariga zid ikkinchi bir tomondan zo'ravonlik harakatlari yuzaga keltirilgan holatlarda namoyon bo'ladi. Sha'ni, qadr-qimmat, ornomusi, obro'-e'tibori va manfaatlar poymol etilgan millat vakillari qaysi lavozimda xizmat qilishi, boy yoki kambag'al bo'lishidan qat'i nazar yagona umumiy kuch bo'lib birlashadi va o'zligini himoya qiladi. SHu tariqa milliy o'zlikni anglash millat manfaatlarini himoya qiluvchi moddiy kuchga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jumaniyozov X.S. Globallashuv asoslari – Toshkent: LESSON PRESS nashriyoti-2023 y. 121-b
2. Nigmanova U.B. Globallashuv sharoitida milliy-madaniy meros va qadriyatlarni saqlash zaruriyati. Mug'allim ham uzluksiz bilimlendiru 2023y. 5/3-son 388-bet
3. GLOBALLASHUV ASOSLARI FANINIDAN MA'RUZALAR MATNI Mustafiev U.O', Allamuratov S.A

4. „OZBEKISTONDA MILLIY QADRIYATLAR VA MILLATLARARO TOTUVLIK“

Jalilov Mirsaid Bektosh o'g'li, Qalandarov Ravshan Bektosh o'g'li, Mahammatova Sharofat Qudrat qizi